

УДК 025.5

Любов Дубровіна,

директор Інституту рукопису НБУВ, д-р іст. наук,
член-кореспондент НАН України

Пріоритетність розвитку довідково-бібліографічної сфери

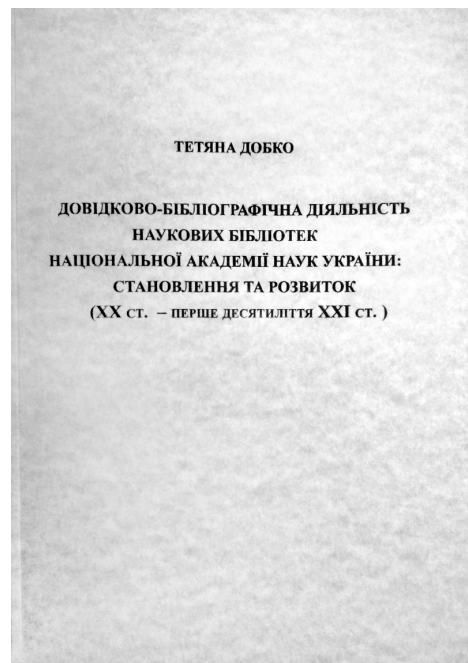
Рец. на кн. : Добко Т. Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної академії наук України: становлення та розвиток (XX ст. – перше десятиліття XXI ст.) / Тетяна Добко ; відп. ред. О. С. Онищенко; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 376 с.

Динамічна комп'ютеризація суспільства, стрімке нарощування обсягу інформаційних ресурсів, урізноманітнення їх форм, змісту, поява нових інформаційно-комунікативних технологій породжує необхідність вивчення особливостей становлення та розвитку такої важливої складової бібліотечно-інформаційної сфери, як довідково-бібліографічна діяльність (ДБД) наукових бібліотек, розкриття наукових засад функціонування довідково-бібліографічних служб у глобалізованому інформаційному середовищі, що невпинно розвивається.

Переосмислення сучасних завдань та перспектив розвитку довідково-бібліографічної діяльності бібліотек актуалізує дослідження її трансформацій, вимагає відтворення історичної динаміки формування, організаційного та функціонального становлення довідково-бібліографічних служб (ДБС), розкриття об'єктивних та суб'єктивних чинників, які у конкретних історичних умовах визначали їх інформаційно-комунікаційні завдання. Саме цій актуальній проблематиці і присвячене дослідження Т. В. Добко.

Монографія має вдало вибудовану структуру, яка складається з п'яти взаємопов'язаних розділів: «Джерела і стан вивчення довідково-бібліографічної діяльності наукових бібліотек. Теоретичні засади дослідження»; «Становлення довідково-бібліографічної діяльності у Національній бібліотеці та наукових бібліотеках України (1918–1948)»; «Розвиток системи довідково-бібліографічного обслуговування в УРСР (1949–1990)»; «Розвиток довідково-бібліографічної діяльності як науково-інформаційної роботи в наукових бібліотеках України (1991–2010)»; «Трансформація довідково-бібліографічної діяльності в електронному середовищі».

Важливим позитивом праці, що рецензується, є розгляд заявленої проблематики у контексті історії вітчизняної бібліотечної справи XX ст. – початку XXI ст., з урахуванням особливостей суспільно-політичного та економічного розвитку нашої держави, заснування у 1918 р. Національної бібліотеки України, формування національної школи бібліотекознавства, де питання довідково-бібліографічного обслуговування (ДБО) читачів бібліотеки, наукових інституцій, закладів культури і освіти, органів державної влади займали одне з провідних місць.

Глибоке знання предмета дослідження, великий досвід практичної роботи, ретельне вивчення джерельної бази дало змогу Т. В. Добко детально проаналізувати понятійний апарат бібліографії. Авторкою внесено цілу низку цілком слушних пропозицій щодо удосконалення терміносистеми довідково-бібліографічної діяльності та довідково-бібліографічного обслуговування, визначено типи бібліографічних довідок, репертуар послуг тощо. Довідково-бібліографічні ресурси розглядаються як інформаційна база ефективного ДБО, дається характеристика основних її складових.

У монографії ґрунтовно досліджується еволюція теоретичних уявлень про ДБД в українському бібліографознавстві, висвітлюються практичні аспекти діяльності довідково-бібліографічних служб. Розкривається внесок у розроблення теоретико-методологічних, методичних, організаційних засад цієї діяльності видатних вітчизняних вчених-бібліографів Д. А. Балики, Ю. Г. Ковалевського, В. О. Козловського, С. Г. Кондри, В. О. Кордта,

І. І. Кривецького, Ф. П. Максименка, Ю. О. Меженка, С. П. Постернака, К. І. Рубинського, М. І. Сагарди, С. О. Сірополка, Л. Б. Хавкіної, М. І. Ясинського та ін.

Дослідниця, спираючись на потужний документальний ресурс, фактологічні, статистичні матеріали, переконливо доводить, що упродовж ХХ – 10-х років ХХІ ст. довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек пройшла значний шлях від простого надання бібліографічних послуг до перетворення в окрему галузь бібліотечно-інформаційної діяльності.

Складний і тривалий процес становлення, організації, функціонування довідково-бібліографічних служб наукових бібліотек розкривається у книзі комплексно, у контексті історичних, соціальних, політичних змін і пріоритетів державного розвитку, що дало змогу авторці не лише пояснити специфіку традицій ДБО, а й чітко окреслити основні етапи його розвитку, виокремити чинники, що визначали його функціональне навантаження у різні історичні періоди, охарактеризувати майбутнє ДБД у наукових бібліотеках.

Обґрунтовується думка, що на всіх етапах свого розвитку довідково-бібліографічна діяльність виступає досить динамічною і особливо чутливою до інформаційних потреб і запитів користувачів. Вона завжди слугувала піднесенню якості наукових досліджень, підвищенню ефективності роботи спеціалістів-практиків, сприяла упровадженню наукових досягнень, інноваційних технологій у виробництво, а, отже, прискорювала економічний, політичний, духовний поступ суспільства загалом.

Тяглість процесу, наступність у питаннях формування бібліотечних фондів та організації ДБО спонукало авторку здійснити ретроспективний аналіз розвитку ДБД в академічних наукових бібліотеках, які упродовж ХХ ст. були провідними науковими центрами у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, здійснювали довідково-бібліографічне обслуговування в різних історичних умовах.

У монографії найбільш широко висвітлено становлення та розвиток довідково-бібліографічної діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ), формування її як науково-інформаційної діяльності в системі наукових комунікацій. Проаналізовано сучасні види, форми та напрями довідково-бібліографічного обслуговування в НБУВ, визначено наступність традицій та засоби упровадження інновацій у діяльність ДБС у період трансформації інформаційного суспільства в суспільство знань. Читача особливо зацікавить новостворений Центр науково-бібліографічної інформації (ЦНБІ), завдання якого – забезпечити комплексний підхід до задоволення інформаційних запитів читачів: від бібліографічного пошуку літератури у фондах НБУВ та віддалених ЕІР до доставляння документів користувачам.

У заключному розділі праці з сучасних позицій осмислюється розвиток ДБД у наукових бібліотеках. Зок-

рема, розкривається вплив Інтернету на довідково-бібліографічну діяльність бібліотек, виокремлено переваги онлайн-довідково-бібліографічного обслуговування, окреслено перспективи розвитку системи ДБО в електронному середовищі з урахуванням досвіду провідних бібліотек зарубіжних країн, світових тенденцій міжнародної взаємодії у галузі інформаційного забезпечення суспільства. Разом з тим, у книзі наголошується, що розвиток ДБД і ДБО в електронному середовищі є логічним продовженням традиційного ДБО. Поява нових видів ДБО (онлайн-обслуговування, ВДС, веб-орієнтованих баз даних), інтерактивних інформаційних послуг зовсім не спричиняє відмирання вже існуючих, а лише доповнює їх, породжуючи перерозподіл аудиторій користувачів.

Варто відзначити, що велику увагу у книзі приділено проблемам забезпечення галузі кваліфікованими кадрами, спеціалістами нової генерації, бібліографами-аналітиками інформаційної сфери. Визначено цілу низку вимог до їх підготовки і безперервного професійного навчання.

Окремого схвалення заслуговують науково обґрунтовані висновки дослідниці, в яких, з урахуванням стрімкого зростання інформаційних ресурсів, наголошується на необхідності першочергового розвитку довідково-бібліографічної діяльності як однієї з базових функцій сучасної бібліотеки і основного засобу організації доступу до інформації. Висловлюється переконання, що бібліотека як інформаційний центр в електронну еру, своїм головним пріоритетом визначатиме роботу з цифровими масивами, які динамічно формуються як у самій книгозбірні, так і за її межами, розвиватиме навігаційну функцію як визначальну при пошуку інформації у кіберпросторі, дедалі активніше запроваджуватиме технології випереджувального ДБО.

Хоча у монографії максимально повно розкривається заявлена тема, на нашу думку, авторці варто було б більше уваги приділити питанням корпоративної співпраці бібліотек України різних мереж і відомств, аналізу реальних можливостей стосовно спільного формування довідково-бібліографічних ресурсів, що давно і плідно розробляють фахівці західних країн.

І все-таки дослідження Т. В. Добко є безумовним науковим внеском в українське бібліотекознавство та бібліографознавство. Узагальнення досвіду довідково-бібліографічної діяльності, аналіз сучасних інформаційно-комунікаційних функцій наукових бібліотек, інноваційних технологій обслуговування та організації доступу до надбань провідних світових виробників науково-інформаційних ресурсів не лише озброює фахівців новими знаннями щодо можливостей сприяння подальшому розвитку науки, культури, а й розкриває перспективи діяльності бібліотек як довідково-інформаційних центрів, як надійних навігаторів у світі знань, як активних суб'єктів розбудови інформаційного суспільства.